زىياپەتنىڭ ئەدەپ ـ ئەخلاقلىرى

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتَ ٱلنَّبِيِّ إِلَّآ أَن يُؤۡذَنَ لَكُمۡ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيۡرَ
نَٰظِرِينَ إِنَىٰهُ وَلَٰكِنۡ إِذَا دُعِيتُمۡ فَٱدۡخُلُواْ فَإِذَا طَعِمۡتُمۡ فَٱنتَشِرُواْ وَلَا مُسۡتَـٔۡنِسِينَ لِحَدِيثٍۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ
كَانَ يُؤۡذِي ٱلنَّبِيَّ فَيَسۡتَحۡيِۦ مِنكُمۡۖ وَٱللَّهُ لَا يَسۡتَحۡيِۦ مِنَ ٱلۡحَقِّۚ وَإِذَا سَأَلۡتُمُوهُنَّ مَتَٰعٗا
فَسۡـَٔلُوهُنَّ مِن وَرَآءِ حِجَابٖۚ ذَٰلِكُمۡ أَطۡهَرُ لِقُلُوبِكُمۡ وَقُلُوبِهِنَّۚ وَمَا كَانَ لَكُمۡ أَن تُؤۡذُواْ
رَسُولَ ٱللَّهِ وَلَآ أَن تَنكِحُوٓاْ أَزۡوَٰجَهُۥ مِنۢ بَعۡدِهِۦٓ أَبَدًاۚ إِنَّ ذَٰلِكُمۡ كَانَ عِندَ ٱللَّهِ عَظِيمًا ٥٣ ﴾

﴿ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرىگە كىرمەڭلار، پەقەت تاماققا چاقىرىلغان ۋاقىتلاردىلا كىرىڭلار، (باشقا ۋاقىتتا رۇخسەت بىلەن كىرگەندە) تاماقنىڭ پىشىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرماڭلار، لېكىن چاقىرىلغاندا كىرىڭلار يۇ، تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىڭلار، (تاماقتىن كېيىن) پاراڭ سېلىشىپ ئولتۇرماڭلار، بۇ (يەنى تاماقتىن كېيىن پاراڭ سېلىپ ئولتۇرۇش) پەيغەمبەرنى رەنجىتىدۇ، پەيغەمبەر (بۇنى ئېيتىشقا) سىلەردىن خىجىل بولىدۇ، اللّٰه ھەق (نى ئېيتىش) تىن خىجىل بولمايدۇ، سىلەر پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرىدىن بىر نەرسە سوراپ (ئالماقچى) بولساڭلار، پەردە ئارقىسىدىن سوراپ ئېلىڭلار، مۇنداق قىلىش سىلەرنىڭ دىللىرىڭلارنىمۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرىنىمۇ ئەڭ پاك تۇتىدۇ، سىلەرنىڭ رەسۇلۇللاھنى رەنجىتىپ قويۇشۇڭلار دۇرۇس ئەمەس، رەسۇلۇللاھدىن كېيىن ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىشىڭلارمۇ مەڭگۈ دۇرۇس ئەمەس، بۇنداق قىلىش (يەنى رەسۇلۇللاھنى رەنجىتىش ۋە ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىش) ھەقىقەتەن اللّٰه نىڭ دەرگاھىدا چوڭ گۇناھتۇر﴾.

ــ سۈرە ئەھزاب 53 ــ ئايەت

سۆزلۈكلەر تەھلىللىرى

يُؤۡذَنَ لَكُمۡ: (چاقىرىلغان ۋاقىتلاردىلا) يەنى تاماق يېيىشكە چاقىرىلغان چېغىڭلاردا، ئايەت: پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرىگە پەقەت تاماققا چاقىرىلغان چېغىڭلاردىلا كىرىڭلار دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

نَٰظِرِينَ إِنَىٰهُ: (تاماقنىڭ پىشىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرغان)، ئىبنى مەنزۇر «لىسانۇل ئەرەب» ناملىق قامۇسىدا مۇنداق دەيدۇ: «ئىنا دېگەن سۆز ئەرەب تىلىدا بىر نەرسىنىڭ

ۋايىغا يېتىشىنى، تەييار بولۇشىنى بىلدۈرىدۇ. قۇرئان كەرىمدە: ﴿تاماقنىڭ پىشىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرماڭلار﴾ دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.»[①]

بەزى تەپسىرشۇناسلار: «ئىنا» دېگەن سۆز «ئانە» دېگەن سۆزدىن كېلىپ چىققان بولۇپ، ۋاقتى كەلگەن دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ، دەپ قارايدۇ. شۇنداق بولغاندا ئايەت بىرىنچى قاراشقا ئاساسەن تاماقنىڭ پىشىشىنى كۈتۈپ ئولتۇرماڭلار دېگەن مەنىنى، ئىككىنچى قاراشقا ئاساسەن تاماقنىڭ پىشىش ۋاقتىنى كۈتۈپ ئولتۇرماڭلار، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ. دېمەك، ھەر ئىككىلى مەنە بىر ـ بىرىگە يېقىندۇر[②].

فَٱنتَشِرُوا: (تارقاپ كېتىڭلار) يەنى چىقىپ كېتىڭلار ۋە تارقاپ كېتىڭلار. الله تائالا مۇشۇ مەنىدە مۇنداق دېگەن: ﴿ناماز ئوقۇلۇپ بولغاندا (يەنى نامازدىن پارىغ بولغىنىڭلاردىن كېيىن) زېمىنغا تارىلىپ (يەنى ئۆز مەشغۇلاتىڭلار بىلەن بولۇپ)، الله نىڭ پەزلىدىن تەلەپ قىلىڭلار﴾[③] يەنى رىزىق تىلەش ۋە ئىشلەش ئۈچۈن زېمىنغا تاراپ كېتىڭلار.

مُسْتَئۡنِسِينَ لِحَدِيثٍ: (پاراڭ سېلىشىپ ئولتۇرۇش). كىشىلەر ئادەتتە تاماقنى يەپ بولغاندىن كېيىن پاراڭ سېلىشىپ ئۇزۇن ئولتۇراتتى، بىر ـ بىرى بىلەن مۇڭدىشاتتى. شۇڭا الله تائالا ئۇلارغا تاماقنى يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىش، ئۆي ئىگىلىرىنى بىئارام قىلماسلىق ئەخلاقىنى ئۆگەتتى. چۈنكى، تاماقتىن كېيىن يەنە ئولتۇرۇۋېلىش ئۆي ئىگىسىگە بىر خىل بىئاراملىقنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

إِنَّ ذَٰلِكُمۡ: (بۇ ھەقىقەتەن)، بۇ كۆرسەتكۈچ ئىسىم ئالمىشى بولۇپ، پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرىگە چاقىرىلماستىن كىرىشنى ۋە تاماقتىن كېيىن پاراڭ سېلىپ ئولتۇرۇشنى كۆرسىتىدۇ. پەقەت ئىككىنچى مەنىنى كۆرسىتىدۇ دېگەن قاراشمۇ بار. ئايەت: تاماقنىڭ پىشىشىنى كۈتۈپ ۋە تاماقتىن كېيىن پاراڭلىشىپ ئولتۇرۇش پەيغەمبەرنى رەنجىتىپ قويىدۇ، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

فَيَسۡتَحۡيِۦ مِنكُمۡ: (سىلەردىن خىجىل بولىدۇ) يەنى پەيغەمبەر سىلەرنى ئۆيىدىن چىقىرىۋېتىشتىن خىجىل بولىدۇ. الله ھەقنى بايان قىلىشتىن خىجىل بولمايدۇ.

مَتَٰعٗا: (بىرەر نەرسە)، بۇ سۆز ئائىلىدە موھتاج بولۇپ قالىدىغان نەرسىلەرنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ لۇغەتتە: كىيىم ـ كېچەك، قازان ـ قومۇچ، قاچا ـ قۇچا ۋە باشقىلارغا ئوخشاش ماددىي جەھەتتە پايدىلىنىدىغان نەرسىلەرنى، مەنىۋى جەھەتتە شەرئەت ھۆكۈملىرىنى بىلىشنى ۋە ئۇنىڭدىن سوئال سوراشنى كۆرسىتىدۇ. بۇ سۆز يەنە بەزىدە

---

① ئىبنى مەنزۇرنىڭ «لىسانۇل ئەرەب» ناملىق قامۇسى، أني بۆلۈمى.

② ئىمام ئەلۇسىنىڭ «روھۇلمەئانى» ناملىق تەپسىرى، ئىمام زەمەخشەرىنىڭ «ئەلكەششاف» ناملىق تەپسىرى ۋە ئىمام ئەبۇ ھەييانىنىڭ: «ئەلبەھرۇل مۇھىيت» ناملىق تەپسىرىگە قاراڭ.

③ سۈرە جۇمۇئە، 10 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

بىرەر نەرسىدىن پايدىلىنىش ۋە ئۇنىڭدىن مەنپەئەتلىنىش مەنىلىرىدە كېلىدۇ. الله تائالا مۇشۇ مەنىدە مۇنداق دېگەن: ﴿دۇنيا تىرىكچىلىكى پەقەت (غاپىل ئادەم) ئالدىنىدىغان بەھرىمەن بولۇشتۇر﴾[1]. ھەدىس شەرىفتە مۇنداق دېيىلىدۇ: «دۇنيا پايدىلىنىدىغان نەرسىدۇر، ئۇنىڭدىن پايدىلىنىدىغان ئەڭ ياخشى نەرسە ياخشى ئايالدۇر.»[2]

حِجَاب: (پەردە) يەنى كۆزنى توسىدىغان پەردە. ھىجابلىق ئايال يۈركەنجە بىلەن ئۆزىنى پەردىلىۋالىدۇ. پەردە بىر نەرسىنى پەردىلەيدىغان نەرسىنىڭ ئىسمىدۇر. ئىككى نەرسىنىڭ ئارىسىنى توسۇپ تۇرىدىغان ھەرقانداق نەرسە پەردە دېيىلىدۇ. الله تائالا مۇشۇ مەنىدە مۇنداق دېگەن: ﴿سەن بىلەن بىزنىڭ ئارىمىزدا پەردە (يەنى دىنىي جەھەتتە ئوخشىماسلىق) بار﴾[3].

ئايەت: ئەگەر سىلەر پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرىدىن پايدىلىنىشقا ۋە مەنپەئەت ئېلىشقا تېگىشلىك بىرەر نەرسە سوراپ ئالماقچى بولساڭلار، پەردە ۋە توساق ئارقىسىدىن سوراپ ئېلىڭلار دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

أَطْهَرَ: (ئەڭ پاك تۇتىدۇ) يەنى ئەڭ سالامەت ۋە ئەڭ پاكىز تۇتىدۇ. ئايەت: سىلەر ئاياللاردىن نەرسە سورىغاندا پەردە ئارقىسىدىن سورىساڭلار، ئەرلەر ئاياللار بىلەن ئارىلاشقاندا تۇغۇلىدىغان بىمەنە پىكىر ۋە تېتقىسىز خىياللاردىن سىلەرنىڭ دىللىرىڭلارنىمۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرىنىمۇ ئەڭ پاك تۇتقىلى بولىدۇ، ھەمدە شۈبھە ۋە يامان گۇمانلاردىن ئەڭ يىراق تۇرغىلى بولىدۇ، دېگەن مەنىنى ئىپادىلەيدۇ.

ئايەتلەرنىڭ ئومۇمىي مەنىسى

الله تائالا بۇ ئايەتتە مۆمىن بەندىلىرىنى ئىسلام دىنىنىڭ ئەخلاقلىرىنى ئۆگىنىشكە، ئىسلام دىنى ئۇلار ئۈچۈن بېكىتكەن، ئۇلارنىڭ دىنىغا ۋە دۇنيالىقىغا پايدىلىق بولغان، بولۇپمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بىلەن بولغان مۇئامىلىلىرىدە پايدىلىق بولغان يوليورۇقلارغا ۋە ھېكمەتلىك كۆرسەتمىلەرگە ئەمەل قىلىشقا بۇيرۇيدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ دەرىجىسىگە ھېچقانداق دەرىجە توغرا كەلمەيدۇ. ئۇنى مەيلى سۆز بىلەن بولسۇن، مەيلى ئىش ـ ھەرىكەت بىلەن بولسۇن رەنجىتىش الله نىڭ دەرگاھىدا ئەڭ چوڭ گۇناھلاردىن ھېسابلىنىدۇ.

الله تائالا بىزنى ئىسلام دىنى تەلەپ قىلغان پەزىلەتلىك جەمئىيەت قۇرۇپ چىقىش ئۈچۈن ئەنە شۇ پەزىلەتلىك ئەخلاقلارنى ئۆگىنىشكە ۋە ئۇنى ئۆزلەشتۈرۈشكە بۇيرۇيدۇ. بۇ ئايەتتى كەرىم ناھايىتى مۇھىم ئىككى ئىشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولۇپ، بىرى تاماق

---

[1] سۈرە ھەدىد، 20 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] ئىمام مۇسلىم ۋە نەسائى رىۋايەت قىلغان.
[3] سۈرە فۇسسىلەت، 5 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

يېيىش، ئىجازەت سوراش ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيلىرىگە كىرىشتىن ئىبارەت زىياپەت ئەخلاقىدۇر. يەنە بىرى ئاياللارغا قانداق خىتاب قىلىش، ئۇلار بىلەن ئارىلىشىپ كەتمەسلىك ياكى خالىي قالماسلىقتىن ئىبارەت شەرئەت بەلگىلىگەن پەردىلىنىش ئەخلاقىدۇر.

الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرىگە كىرمەڭلار، پەقەت﴾ ئىجازەت سوراپ كىرىڭلار. تاماق ۋاقتىلىرىنى كۈتۈپ تۇرۇپ، تاماق ئۈستىگە كىرىدىغان ئىشنى قىلماڭلار. ياكى تاماقنىڭ پىشىدىغان ۋاقتىنى كۈتۈپ تۇرۇپ، ئاندىن كىرىشكە ئىجازەت سورىماڭلار. پەقەت سىلەر زىياپەتكە چاقىرىلغان بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سىلەرگە تاماق تەييارلىغان بولسا، كىرسەڭلار بولىدۇ. تاماققا ﴿چاقىرىلغاندا﴾ كىرگەن بولساڭلار، ﴿تاماق يەپ﴾ بولغاندىن كېيىن دەرھال چىقىپ تارقاپ كېتىڭلار. تاماقتىن كېيىن ئۆيدە ئولتۇرۇۋېلىپ، ھۆرمەتلىك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى بىئارام قىلىدىغان ئىشنى قىلماڭلار. ئۇ ھەقىقەتەن خىجىلچان بولغاچقا، سىلەرنى قايتىپ كېتىشكە بۇيرۇيالمايدۇ. ياكى سىلەرنىڭ ئۆيدە ئولتۇرۇۋالغىنىڭلارغا نارازىلىق ئىزھار قىلالمايدۇ. ئۇ ئالىي ئەخلاق، رەھىمدىل قەلب ئىگىسىدۇر. ئۇنىڭدىن پەقەت سىلەرنى خۇرسەن قىلىدىغان نەرسىلا سادىر بولىدۇ. شۇڭا سىلەرنىڭ ئۇنى بىئارام قىلىشىڭلار، ئۇنى ياكى ئۇنىڭ ئەھلىنى رەنجىتىپ قويۇشۇڭلار لايىق ئەمەس.

﴿ئەگەر﴾ سىلەر ئۇنىڭ پاك ئاياللىرىدىن بىرەر نەرسىنى سوراپ ئالماقچى بولساڭلار، توساق ۋە ﴿پەردە ئارقىسىدىن سوراپ ئېلىڭلار﴾، چۈنكى، مۇنداق قىلىش ﴿سىلەرنىڭ دىللىرىڭلارنىمۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرىنىمۇ﴾ ئەڭ ساپ، گۇمانلاردىن ئەڭ پاك، تۆھمەتلەردىن ئەڭ يىراق تۇتىدۇ ۋە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئائىلىسىنى پاك تۇتىدۇ.

ئى مۆمىنلەر! الله سىلەرنى ئۇنىڭ بىلەن ھىدايەت قىلغان، سىلەرنى كۇپرى قاراڭغۇلۇقىدىن ئىمان نۇرىغا چىقارغان پەيغەمبىرىڭلارنى رەنجىتىپ قويۇشۇڭلار سىلەرگە لايىق ئەمەس. ئۇ سىلەرنىڭ ئاتاڭلارغا ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ ئاياللىرى ئاناڭلارغا ئوخشايدۇ. بىر مۆمىننىڭ ئۆز ئانىسىنى ئېلىشى دۇرۇس بولامدۇ؟ ئۇنى ھايات ۋاقتىدىمۇ، ۋاپات بولۇپ كەتكەندىن كېيىنمۇ رەنجىتمەڭلار. ﴿رەسۇلۇللاھتىن كېيىن﴾ ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ﴿مەڭگۇ﴾ ئالماڭلار. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى رەنجىتىش ۋە ئۇ ۋاپات بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىش ھەقىقەتەن الله نىڭ دەرگاھىدا چوڭ گۇناھ بولۇپ، الله سىلەرنىڭ مۇنداق گۇناھىڭلارنى ھەرگىز مەغپىرەت قىلمايدۇ. ئۇ ﴿الله نىڭ دەرگاھىدا﴾ ئىنتايىن چوڭ گۇناھتۇر، جازاسىمۇ ئىنتايىن قاتتىقتۇر.

نازىل بولۇش سەۋەبلىرى

بۇ ئايىتى كەرىم زىياپەتنىڭ ئەدەپ ـ ئەخلاقلىرى ۋە ئايالىلارنىڭ پەردىلىنىشىنىڭ بەلگىلەنگەنلىكىدىن ئىبارەت ناھايىتى مۇھىم ئىككى مەسىلىنى ئوتتۇرىغا قويغان بولۇپ، ھەر ئىككىلىسىنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى بار.

1 ـ ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەنەس ئىبنى مالىك رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام خوتۇن ئالدى. ئاندىن خوتۇنىنىڭ يېنىغا كىرىپ كەتتى. ئانام ئۇممۇ سۇلەيم ھەيس[1] دېگەن تاماقنى ئەتتى. ئاندىن ئۇنى بىر قاچىغا ئالدى. ئاندىن ماڭا مۇنداق دېدى: ئى ئەنەس! پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا بېرىپ، ئۇنىڭغا: بۇنى ئانام ساڭا ئەۋەتتى، ئۇ ساڭا سالام ئېيتتى ۋە ساڭا: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! بۇ بىز ساڭا ئەۋەتكەن ئازغىنا تاماقتۇر، دەپ قويۇشۇمنى تاپىلىدى دېگىن.»

ئەنەس سۆزىنى داۋام قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا باردىم ۋە ئۇنىڭغا: ئانام ساڭا سالام ئېيتتى ۋە ساڭا: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! بۇ بىز ساڭا ئەۋەتكەن ئازغىنا تاماقتۇر دېدى، دېدىم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا: «تاماقنى قويۇپ قويغىن» دېدى. ئاندىن: «سەن بېرىپ پالاننى، پالاننى ۋە ساڭا ئۇچرىغانلىكىشىلەرنى ماڭا چاقىرىپ بەرگىن» دېدى. ئۇ خېلى جىق ئەرلەرنىڭ ئىسىملىرىنى ئاتىغان ئىدى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىسىملىرىنى دەپ بەرگەن كىشىلەرنى ۋە ماڭا ئۇچرىغان كىشىلەرنى چاقىردىم.

بۇ ھەدىسنى ئاڭلىغۇچىلار ئەنەستىن: ئۇلار قاچە ئادەم ئىدى؟ دەپ سورىغاندا، ئەنەس: ئۇلار 300 گە يېقىن ئادەم ئىدى، دەپ جاۋاب بەرگەن.

ئەنەس سۆزىنى داۋام قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا: «ئى ئەنەس! قاچىنى ماڭا بەرگىن» دېدى. ئادەملەر كىرىپ ئۆيىنىڭ سۇپىسىنى ۋە پەگاسىنى تولدۇرۇۋەتكەن ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئوندىن، ئوندىن ھالقىسىمان بولۇپ ئولتۇرۇڭلار، ھەر ئادەم ئۆز ئالدىدىن يېسۇن» دېدى. ئۇلار ھېلىقى تاماقتىن تويغىچە يېدى. بىر تۈركۈم كىشىلەر تويۇپ چىقىپ كەتكەندىن كېيىن يەنە بىر تۈركۈم كىشىلەر كىردى. نەتىجىدە ئۇلارنىڭ ھەممىسى يېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا: «ئى ئەنەس! قاچىنى كۆتەر» دېدى. مەن تاماقنىڭ قاچىنى قويغاندا جىق ئىكەنلىكىنى ياكى ئۇنى كۆتۈرگەندە جىق ئىكەنلىكىنى بىلەلمەي قالدىم. ساھابىلارنىڭ بىر قىسمىلىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيىدە ئولتۇرۇپ پاراڭغا چۈشۈپ كەتتى. ھالبۇكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆرە تۇراتتى. ئۇنىڭ ئايالى بولسا يۈزىنى تام تەرەپكە قىلىۋالغان ئىدى.

---

[1] ئەرەبلەرنىڭ بىر خىل تامىقىنىڭ ئىسمى.

www.munber.org

ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى بىئارام قىلغان ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام سىرتقا چىقىپ، ئاياللىرىغا بىر قۇر سالام قىلىپ چىقتى. ئاندىن ئۆيگە قايتىپ كەلدى. ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قايتىپ كىرگەنلىكىنى كۆرۈپ، ئۆزلىرىنى ئۇنى بىئارام قىپتۇق دەپ ئويلاپ، ھەممىسى دەرھال چىقىپ كېتىشتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلگىنىچە پەردىنى چۈشۈرۈۋېتىپ ئۆيگە كىرىپ كەتتى. مەن بىر تەرەپتە ئولتۇرغان ئىدىم. ئۇزاق ئۆتمەيلا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قېشىمغا قايتىپ چىقتى. الله تائالا: ﴿ئى مۆمىنلەر! پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرىگە كىرمەڭلار...﴾ دېگەن بۇ ئايەتنى نازىل قىلغان ئىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆيدىن چىقىپ بۇ ئايەتنى كىشىلەرگە ئوقۇپ بەردى.[1]

2 ـ پەردىلىنىشنىڭ بەلگىلەنگەنلىكىگە مۇناسىۋەتلىك ھۆكۈمگە كەلسەك، ئۇنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبى سەھىھ ھەدىس كىتابلىرىدا مۇنداق رىۋايەت قىلىنغان بولۇپ، ئۆمەر ئىبنى خەتتاب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ مۇنداق دەيدۇ: «مەن: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! ئاياللىرىڭنىڭ قېشىغا ياخشى ئادەممۇ كىرىدۇ، يامان ئادەممۇ كىرىدۇ. مۆمىنلەرنىڭ ئانىلىرىنى ھىجابلىنىشقا بۇيرۇساڭ بوپتىكەن دېدىم. شۇنىڭ بىلەن: ﴿سىلەر پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرىدىن بىر نەرسە سوراپ (ئالماقچى) بولساڭلار، پەردە ئارقىسىدىن سوراپ ئېلىڭلار...﴾ دېگەن ھىجاب ئايىتى نازىل بولدى.»

مانا بۇ ئايەت قۇرئان كەرىمدە ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ پىكرىگە مۇۋاپىق نازىل بولغان ئۈچ ئايەتنىڭ بىرىدۇر.

ئۆمەر رەزىيەللاھۇ ئەنھۇنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «ئۈچ ئىشتا مېنىڭ پىكرىم پەرۋەردىگارىمغا مۇۋاپىقلىشىپ قالدى. مەن: ئى الله نىڭ پەيغەمبىرى! ماقامى ئىبراھىمنى ناماز ئوقۇيدىغان جاي قىلساڭ بوپتىكەن دېدىم. ئاندىن: ﴿(كىشىلەرگە) ماقامى ئىبراھىمنى نامازگاھ قىلىڭلار (يەنى شۇ يەردە ناماز ئوقۇڭلار دېدۇق)﴾[2] دېگەن ئايەت نازىل بولدى. ھىجاب ھەققىدە ھىجاب ئايىتى نازىل بولدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرى ئۇنىڭغا كۈندەشلىك قىلىشتا بىرلىشىۋالغان ئىدى. شۇنىڭ بىلەن مەن: ئەگەر ئۇ سىلەرنى قويۇۋەتسە، پەرۋەردىگارى سىلەرنىڭ ئورنۇڭلارغا سىلەردىن ياخشى ئاياللارنى بېرىشى مۇمكىن دېدىم. راست دېگەندەك، شۇ مەزمۇندا ئايەت نازىل بولدى.»[3]

بۇ ئايەتنىڭ نازىل بولۇش سەۋەبلىرى ھەققىدە باشقا رىۋايەتلەرمۇ بايان قىلىنغان بولۇپ، ئىبنۇل ئەرەبى ئېيتقاندەك، بىز يۇقىرىدا بايان قىلغان رىۋايەتلەردىن باشقا ھەممە رىۋايەتلەر ئاجىز ۋە ئىشەنچسىزدۇر.

[1] ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.
[2] سۈرە بەقەرە، 125 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[3] ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

تەپسىرنىڭ ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتىلىرى

1 ـ الله تائالانىڭ: ﴿پەيغەمبەرنىڭ ئۆيلىرى﴾ دېگەن سۆزىدە ئۆيلەرنىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا نىسبەت بېرىلىشى ئۇ ئۆيلەرنى شان ـ شەرەپكە ئىگە قىلىدۇ. بۇ، ﴿الله نىڭ تۆگىسى﴾[1]، «الله نىڭ ئۆيى» دېگەن سۆزلەردىكى نىسبەتكە ئوخشاش بولۇپ، شۇ تۆگىنى ھەمدە شۇ ئۆينى ھۆرمەتكە ۋە شەرەپكە ئىگە قىلىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيلىرى ھۆرمەت جەھەتتە باشقا ئۆيلەرگە ئوخشاش ئەمەس. بۇ يەردە بايان قىلىنغان ھۆكۈملەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيلىرىگە خاس بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۆرمىتىنى ۋە شان ـ شەرىپىنى تېخىمۇ ئاشۇرىدۇ.

2 ـ الله تائالانىڭ: ﴿پەقەت تاماققا چاقىرىلغان ۋاقتىڭلاردىلا كىرىڭلار﴾ دېگەن سۆزى، گەرچە ئۆيگە كىرىشكە ئوچۇق رۇخسەت قىلىنغان بولسىمۇ، چاقىرىلمىغان تاماققا كىرىشنىڭ توغرا ئەمەسلىكىنى كۆرسىتىدۇ. ئىنسان چاقىرىلمىغان مېھمانغا ئوخشاش ئالدىن چاقىرىلمىغان زىياپەتكە كىرىدىغان قىلىقنى قىلماسلىقى كېرەك[2].

3 ـ الله تائالا: ﴿لېكىن چاقىرىلغاندا كىرىڭلار يۇ، تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىڭلار﴾ دەيدۇ. ئىمام فەخرۇددىن رازى بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ئايەتتە ئىنتايىن ئىنچىكە ۋە نازۇك نۇقتا باركى، ئادەتتە بىر ئۆيگە رۇخسەتسىز كىرىپ ئادەتلەنگەن كىشىگە: ئۆيگە رۇخسەت سورىماي تۇرۇپ كىرمىگەن دېيىلسە، رەنجىپ قالىدۇ ۋە ئارا ئۈزۈلىدۇ. چۈنكى، ئۇ شۇنىڭدىن كېيىن چاقىرىلغان تەقدىردىمۇ ئەسلا كىرمەيدۇ. شۇڭا الله تائالا: سىلەر بوينى قاتتىق تەكەببۇرلارنىڭ قىلىقلىرىغا ئوخشاش ئىشنى قىلماڭلار، بەلكى، بۇيرۇقنى ئاڭلايدىغان ۋە ئىتائەت قىلىدىغان كىشىلەر بولۇڭلار، ئەگەر سىلەرگە: كىرمەڭلار دېيىلسە، كىرمەڭلار، ئەگەر كىرىڭلار دېيىلسە، كىرىڭلار دېمەكچى بولغان.»[3] مانا بۇ ھەققەتەن ئىنچىكە ۋە نازۇك مەنىدۇر.

4 ـ الله تائالا: ﴿(تاماقتىن كېيىن) پاراڭ سېلىشىپ ئولتۇرماڭلار﴾ دەيدۇ. بۇ ئايەت تاماقتىن كېيىن يەنە پاراڭ سېلىپ ئولتۇرۇشنىڭ ياخشى ئەمەسلىكىنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى، ئۆيگە كېلىشتىكى مەقسەت زىياپەتكە قاتنىشىش بولۇپ، ئۇ ئاللىبۇرۇن تۈگەپ بولدى. شۇڭا ئائىلە كىشىلىرى ئۆزلىرىنىڭ خۇسۇسىي ئىشلىرى ئۈچۈن يالغۇز قېلىشى كېرەك. تاماقتىن كېيىن ئولتۇرۇۋېلىش ياخشى ئىش ئەمەس بولۇپ، كىشىگە ئېغىر كېلىدۇ.

بەزى ئۆلىمالار مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ئايەت بارغان يەردە ئېغىر بېسىپ ئولتۇرۇپ كېتىدىغان كىشىلەر ھەققىدە نازىل بولغان.» بەزىلەر بۇ ئايەتنى ئوقۇپ بولۇپ: «مانا بۇ

[1] سۈرە شەمس، 13 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] ئىمام ئەبۇ سەئۇدنىڭ «ئىرشادۇل ئەقلىسسەلىم ئىلا مەزايال قۇرئانىل كەرىم» ناملىق تەپسىرگە ۋە ئىمام ئەلۇسىنىڭ «روھۇلمەئانى» ناملىق تەپسىرگە قاراڭ.
[3] ئىمام فەخرۇددىن رازىنىڭ «ئەتتەپسىر ئەلكەبىر» ناملىق تەپسىرى، 6 ـ جىلد، 794 ـ بەت.

www.munber.org

الله تائالا تەرپىدىن بېكىتىلگەن ئەخلاق بولۇپ، الله تائالا ئۇنى بارغان يەردە ئېغىر بېسىپ ئولتۇرۇپ كېتىدىغان كىشىلەرگە ئۆگەتتى» دېگەن.

ئائىشە ۋە ئىبنى ئابباس رەزىيەللاھۇ ئەنھۇمالارنىڭ مۇنداق دېگەنلىكى رىۋايەت قىلىنىدۇ: «شەرىئەتنىڭ بارغان يەردە ئېغىر بېسىپ ئولتۇرۇپ كېتىدىغان كىشىلەرگە كەڭچىلىك قىلمىغانلىقى ساڭا يېتەرلىكتۇر.»[1]

5 ـ الله تائالا: ﴿پەيغەمبەر (بۇنى ئېيتىشقا) سىلەردىن خىجىل بولىدۇ، الله ھەق (نى ئېيتىش) تىن خىجىل بولمايدۇ﴾ دەيدۇ. خىجىل بولۇش ئۆز زاتىدا بولماستىن، پەقەت ئىش ـ ھەرىكەتلەردە بولىدۇ. چۈنكى، الله تائالانىڭ: ﴿الله ھەق (نى ئېيتىش) تىن خىجىل بولمايدۇ﴾ دېگەن سۆزى شۇنى ئىسپاتلايدۇ. الله تائالا ئايەتتە: «الله سىلەردىن خىجىل بولمايدۇ» دېمىدى. سۆزدە قىسقارتىلما بولۇپ، ئۇنىڭ تولۇق شەكلى مۇنداق: پەيغەمبەر سىلەرنى ئۆيدىن چىقىرىۋېتىشتىن ياكى سىلەرنى قايتىپ كېتىشكە بۇيرۇشتىن خىجىل بولىدۇ. الله ھەقنى بايان قىلىشتىن خىجىل بولمايدۇ.

بۇ ئايەتتە الله تائالا ئۆزىنىڭ ھەقتىن خىجىل بولمايدىغانلىقىنى تىلغا ئېلىپ، ھەقنى بايان قىلىشتىن سۈكۈت قىلماسلىقنى ئىپادىلىمەكچى بولغان ۋە سۈكۈت قىلىشنى خىجىل بولۇش دەپ ئاتىغان.

6 ـ الله تائالانىڭ: ﴿مۇنداق قىلىش سىلەرنىڭ دىللىرىڭلارنىمۇ، ئۇلارنىڭ دىللىرىنىمۇ ئەڭ پاك تۇتىدۇ﴾ دېگەن سۆزى كۆز بىلەن دىلنىڭ ئارىسىدا چەمبەرچاس ئالاقىنىڭ بارلىقىنى كۆرسىتىدۇ. كۆز ھاۋايى ھەۋەسنىڭ يولىنى ئېچىپ بېرىدۇ. قاراش شەھۋەتكە يول ئاچىدۇ. ئەگەر كۆز كۆرمىسە، كۆڭۈل تارتمايدۇ. كۆز كۆرمىگەندە دىلنى ئەڭ پاك تۇتقىلى بولىدۇ. شۇ چاغدىلا پىتنىدىن ئەڭ ياخشى ساقلانغىلى بولىدۇ.

7 ـ الله تائالانىڭ: ﴿بۇنداق قىلىش ھەقىقەتەن الله نىڭ دەرگاھىدا چوڭ گۇناھتۇر﴾ دېگەن سۆزىدىكى كۆرسەتكۈچ ئالماش پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى رەنجىتىشنى ۋە ئۇ ۋاپات بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىشنى كۆرسىتىدۇ.

ئەبۇ سەئۇد مۇنداق دەيدۇ: «الله تائالانىڭ: ﴿الله نىڭ دەرگاھىدا چوڭ گۇناھتۇر﴾ دېگەن سۆزى بۇ گۇناھنىڭ مۆلچەرلەش مۇمكىن بولمىغان دەرىجىدە چوڭ ۋە قورقۇنچلۇق ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇنىڭدا يەنە الله تائالانىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شەرىپىنى ناھايىتى كاتتا قىلغانلىقى، ئۇ ھايات بولسۇن ياكى ۋاپات بولغان بولسۇن، ئۇنىڭ ھۆرمىتىنى قىلىشنى لازىم قىلغانلىقى ئىپادىلىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن الله تائالا ئاگاھلاندۇرۇشنى ناھايىتى مۇبالىغىلەشتۈرۈپ بايان قىلغان.»

---

[1] ئىمام ئەبۇ ھەييانىڭ: «ئەلبەھرۇل مۇھىيت» ناملىق تەپسىرى، 7 ـ جىلد، 247 ـ بەت.

شەرىئەت ھۆكۈملىرى

بىرىنچى ھۆكۈم

دەۋەتسىز تاماق يېيىش دۇرۇس بولامدۇ؟

فىقھشۇناسلار باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە ئىجازەتسىز كىرىشنىڭ دۇرۇس ئەمەسلىكىگە، بىر ئادەمنىڭ تامىقىنى پەقەت ئۇنىڭ ئوچۇق ياكى ئىشارى ئىجازىتى بولغاندىلا ئاندىن يېيىشنىڭ دۇرۇس بولىدىغانلىقىغا ئىتتىپاق كەلگەن. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دەيدۇ: «بىر مۇسۇلمان كىشىنىڭ مال ـ مۈلكى پەقەت چىن كۆڭلىدىن چىقىرىپ بەرگەندىلا ئاندىن دۇرۇس بولىدۇ.»

بۇ ئايىتى كەرىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيلىرىگە ئۇنىڭ ئىجازىتىسىز كىرىشنىڭ ھاراملىقىنى، شۇنداقلا چاقىرىلمىغان مېھماننىڭ قىلىقىنى قىلىپ چاقىرىلمىغان زىياپەتكە كېلىشنىڭ ھاراملىقىنى كۆرسىتىدۇ. مۇنداق قىلغۇچى «چاقىرىلمىغان مېھمان» دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ ھۆكۈم پۈتۈن ئۆيلەر ھەققىدە ئامىمباپتۇر. بىر كىشىنىڭ باشقا بىرىنىڭ ئۆيىگە ئىجازەتسىز كىرىشى دۇرۇس ئەمەس. شۇنداقلا تاماق ئىگىسىنىڭ رازىلىقىسىز تاماق يېيىشمۇ دۇرۇس ئەمەس. مانا بۇ ئىسلام دىنى كۆرسەتكەن ئەڭ ئالىي ئىجتىمائىي ئەخلاقلارنىڭ بىرىدۇر.

ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: «ئادەملەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاماق يەيدىغان ۋاقتىنى بىلىۋېلىپ، ئۇنىڭ ئۆيىگە تاماق تەييار بولۇشتىن ئىلگىرى كىرەتتى ۋە تاماق پىشقىچە كۈتۈپ ئولتۇراتتى. ئاندىن تاماقنى يەيتتى، تاماقنى يەپ بولغاندىن كېيىنمۇ چىقىپ كەتمەيتتى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام بۇنىڭدىن بىئارام بولاتتى. شۇنىڭ بىلەن بۇ ئايەت نازىل بولدى.»[1]

ئىبنى كەسىر (اللّٰه ئۇنىڭغا رەھمەت قىلسۇن!) مۇنداق دەيدۇ: «اللّٰه تائالا مۆمىنلەرنى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيلىرىگە رۇخسەتسىز كىرىشتىن مەنئى قىلدى. ئۇلار بۇنىڭدىن چەكلىنىشتىن ئىلگىرى، جاھىلىيەت دەۋرىدە ۋە ئىسلامنىڭ دەسلەپكى مەزگىللىرىدە باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە رۇخسەتسىز كىرىۋېرەتتى. اللّٰه بۇ ئۈممەتكە كۆندەشلىكنى ئىرادە قىلدى ـ دە، ئۇلارنى باشقىلارنىڭ ئۆيلىرىگە رۇخسەتسىز كىرمەسلىككە ئەمر قىلدى. بۇ ئايەت مۇنداق مەنە بېرىدۇ: مانا بۇ اللّٰه تائالانىڭ بۇ ئۈممەتكە قىلغان ياخشىلىقىدۇر. تاماق ئېتىلىدىغان ۋاقتىنى كۈتۈپ تۇرۇپ، ئۇنىڭ پىشىدىغان ۋاقتى يېقىنلاشقاندا لۆممىدە كىرىدىغان ئىشنى قىلماڭلار. بۇ ھەققەتەن اللّٰه ياقتۇرمايدىغان ۋە ئەيىبلەيدىغان يامان ئىشتۇر. بۇ ئايەت چاقىرىلمىغان زىياپەتكە

[1] ئىمام ئەبۇ ھەييانىنىڭ: «ئەلبەھرۇل مۇھىيت» ناملىق تەپسىرى، 7 ـ جىلد، 246 ـ بەت. ئىمام ئىبنى جەۋزىنىڭ «زادۇل مەسىر فىي ئىلمىتتەپسىر» ناملىق تەپسىرى، 6 ـ جىلد، 413 ـ بەت.

www.munber.org

بېرىشنىڭ ھاراملىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئەرەبلەر ئۇنداق كىشىنى «چاقىرىلمىغان مېھمان» دەپ ئاتايدۇ.»[①]

ئىككىنچى ھۆكۈم

زىياپەت تامىقىنى يېگەندىن كېيىن چىقىپ كەتمەي ئولتۇرۇش ھاراممۇ؟

اللە تائالانىڭ: ﴿تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىڭلار﴾ دېگەن سۆزى تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن چىقىپ كېتىشنىڭ زۆرۈر ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ. مانا بۇ ئىسلام ئەدەپ ـ ئەخلاقلىرىدىن بىرى بولۇپ، اللە ئۇنى مۆمىنلەرگە ئۆگەتتى. تاماقنى يەپ بولغاندىن كېيىن چىقىپ كەتمەي ئولتۇرۇش ھارام ئەمەس، لېكىن ئۇ ئىسلام ئەدەپ ـ ئەخلاقلىرىغا خىلاپتۇر. چۈنكى، ئۇ ئۆي ئىگىلىرىنى بىئارام قىلىدۇ. بولۇپمۇ بىر ئېغىزلىق ئۆيى بار ئادەمنىڭ ئۆيىدە تېخىمۇ شۇنداق بولىدۇ. پەقەت ئۆي ئىگىسى مېھمانىنىڭ ئولتۇرۇشىغا ئىجازەت بەرگەن ياكى ئۇنى ئولتۇرۇشقا بۇيرۇغان بولسا ۋە ياكى ئۇ ئەيىبلەشكە تېگىشلىك دەرىجىدە ئېغىر بېسىپ ئولتۇرماستىن، ئادەملەر ئولتۇرۇپ ئادەتلەنگەن ئادەت بويىچە ئازغىنا ئولتۇرسا، گۇناھ بولمايدۇ. شۇنداق بولسىمۇ چىقىپ كېتىش ئەۋزەلدۇر. دېمەك، تاماقتىن كېيىن ئولتۇرۇۋېلىش ياخشى ئەمەس. چۈنكى، ئائىلە كىشىلىرى ئۆزلىرىنىڭ خۇسۇسىي ئىشلىرى ئۈچۈن يالغۇز قېلىشى كېرەك. تاماقتىن كېيىن ئولتۇرۇۋېرىش ياخشى ئىش ئەمەس بولۇپ، گۈزەل ئەخلاق ۋە ساغلام تەبىئەتكە زىت كېلىدۇ.

ئۈچىنچى ھۆكۈم

ھىجابلىنىش ھەققىدىكى بۇيرۇق پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىغىلا خاسمۇ ياكى ئامىبابمۇ؟

بۇ ئايەتلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۆرمىتىنى ئاشۇرۇش ۋە ئۇنىڭغا ئېھتىرام بىلدۈرۈش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئائىلىسىگە خاس قىلىپ نازىل بولغان. لېكىن ئۇنىڭدىكى ھۆكۈملەر ئامىباب بولۇپ، پۈتۈن مۆمىنلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. چۈنكى، ئۇ ئىجتىمائىي ئەدەپ ـ ئەخلاقلار، ئىلاھىي كۆرسەتمىلەر بولۇپ، ئۇنىڭدا ھەممە ئىنسانلار باراۋەردۇر. ئاياللارغا ئارىلاشماسلىق، ئۇلاردىن نەرسە سوراپ ئالغاندا پەردە ئارقىسىدىن سوراپ ئېلىش ھەققىدە قىلىنغان بۇ بۇيرۇق پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىغىلا خاس قىلىنغان ئەمەس. ئەكسىچە ئۇ پۈتۈن مۆمىنلەرنىڭ ئاياللىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرى ھۆرمەت جەھەتتە مۆمىنلەرنىڭ ئانىلىرى قىلىنغان، ھەمدە ئۇلار بىلەن توي قىلىش ھارام قىلىنغان تۇرۇقلۇق، ئۇلار بىلەن ئارىلىشىش ۋە ئۇلارغا قاراش دۇرۇس بولمىغان ئىكەن، شۇنداقلا ئۇلاردىن نەرسە سوراپ ئالغاندا پەقەت پەردە ئارقىسىدىن سوراپ ئېلىش لازىم بولغان ئىكەن، ئۇلاردىن باشقا

---

① ئىمام ئىبنى كەسىرنىڭ «قۇرئان ئەزىم» ناملىق تەپسىرى، 3 ـ جىلد.

ئاياللار بىلەن ئارىلىشىپ ئۆتۈشنىڭ ياكى ئۇلار بىلەن پەردىسىز پاراڭلىشىشنىڭ تېخىمۇ ھارام ئىكەنلىكىدە ھېچ شەك يوق. چۈنكى، ئاياللار بىلەن ئارىلاشقاندا پىتنە چىقىش چوقۇمدۇر.

ھىجابلىنىش ھەققىدىكى بۇيرۇقتا كەلسەك، ئۇمۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىغا خاس ئەمەس، بەلكى مۆمىنلەرنىڭ پۈتۈن ئاياللىرىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. اللە تائالانىڭ بۇ سۈرىنىڭ ئاخىرىدا ئېيتقان مۇنۇ سۆزى ئۇنى ئوچۇق كۆرسىتىپ بېرىدۇ: ﴿ئى پەيغەمبەر! ئاياللىرىڭغا، قىزلىرىڭغا ۋە مۆمىنلەرنىڭ ئاياللىرىغا ئېيتقىنكى، پۈركەنجى بىلەن بەدىنىنى ئورىۋالسۇن﴾[1]. بىرەر مۆمىن ئايال بۇ خىتابنىڭ سىرتىدا قالامدۇ؟ ھەتتا بەزى ئازغۇنلارنىڭ: ھىجاب باشقا ئاياللارغا ئەمەس، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىغا خاس پەرز قىلىنغان دەپ بىلجىرلىغىنىدەك، ھىجابلىنىش بۇيرۇقى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىغىلا خاس قىلىنغانمۇ؟

اللە خالىسا بىز بۇ تېما ئۈستىدە ھىجابنىڭ پەرز بولۇشى ھەققىدە توختالغاندا كەڭ دائىرىدە توختىلىپ ئۆتىمىز ھەمدە ھىجابلانماسلىقنى ھالال سانىغان ئاشۇ كىشىلەر دەلىل قىلغان خاتا قاراشلارنى بايان قىلىمىز ۋە ئۇنى كەسكىن دەلىللەر بىلەن مات قىلىمىز. شۇ ماۋزۇغا مۇراجىئەت قىلىڭ.

تۆتىنچى ھۆكۈم

مېھمانغا قويۇلغان تاماق ئۇنىڭ ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتۈپ كېتەمدۇ؟ ياكى يېيىشى ئۈچۈنلا رۇخسەت قىلىنغانمۇ؟

اللە تائالانىڭ: ﴿تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىڭلار﴾ دېگەن سۆزى مېھمانغا قويۇلغان تاماقنىڭ ئۇنىڭ ئىگىدارچىلىقىغا ئۆتۈپ كەتمەيدىغانلىقىنى، ئۇنىڭ پەقەت يېيىش ئۈچۈن قويۇلغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. ئەگەر مېھمان ئۇنى ئۆيىگە ئېلىپ كەتسە، بۇ ئۇنىڭغا دۇرۇس بولمايدۇ. چۈنكى، ساھىبخان تاماقنى مېھماننىڭ ئىگە بولۇشى ياكى ئۆيىگە ئېلىپ كېتىشى ۋە ياكى باشقا بىرىگە بېرىۋېتىشى ئۈچۈن ئەمەس، پەقەت ئۇنىڭ يېيىشى ئۈچۈن قويغان.

ئەللامە قۇرتۇبى مۇنداق دەيدۇ: «بۇ ئايەت مېھماننىڭ ئۆزىنىڭ مۈلكىنى ئەمەس، ساھىبخاننىڭ مۈلكىنى يەيدىغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. چۈنكى، اللە تائالا: ﴿تاماق يەپ بولغاندىن كېيىن تارقاپ كېتىڭلار﴾ دېدى. دېمەك، اللە تائالا مېھمانغا ئۇنى يېيىشتىن كۆپ ھەق بەرمىدى، شۇنداقلا ئۇنى باشقا بىرىگىمۇ نىسبەت بەرمىدى. شۇڭا ئىگىدارچىلىق ئەسلىدىكى پېتى قالىدۇ.»[2]

بەشىنچى ھۆكۈم

[1] سۈرە ئەھزاب، 59 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] ئىمام قۇرتۇبىنىڭ «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 14 ـ جىلد، 227 ـ بەت.

www.munber.org

مۆمىنلەرنىڭ ئانىلىرىنىڭ نىكاھى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن ئاجراپ كېتەمدۇ؟

قۇرتۇبى «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرىدە مۇنداق دەيدۇ: «ئۆلىمالار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋاپات بولغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئاياللىرى ئۇنىڭ نىكاھىدا قېلىۋېرەمدۇ ياكى ئۇنىڭ ۋاپاتى بىلەن تەڭ ئۇلار نىكاھتىن ئاجراپ كېتەمدۇ؟ ئەگەر ئۇنىڭ ۋاپاتى بىلەن تەڭ ئۇلار نىكاھتىن ئاجراپ كەتسە، ئۇلارغا ئىددەت تۇتۇش ۋاجىپمۇ ياكى ئىددەت تۇتمىسىمۇ بولامدۇ؟ دېگەن مەسىلىدە ئىختىلاپ قىلىشقان. بەزىلەر: ئۇلارنىڭ ئىددەت تۇتۇشى ۋاجىپ، چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۇلارنى ئەمرىدە ساقلىغان ھالەتتە ۋاپات بولۇپ كەتكەن، ئىددەت تۇتۇش ئىبادەتتۇر، دەپ قارايدۇ. يەنە بەزىلەر: ئۇلار ئىددەت تۇتمايدۇ، چۈنكى، ئىددەت تۇتۇش باشقا ئەرگە تېگىش مۇددىتىنىڭ كېلىشىنى كۈتۈش بولۇپ، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرى بۇ مۇددەتنى كۈتمەيدۇ، دەيدۇ.»

ئىمام قۇرتۇبى سۆزىنى داۋام قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: «ئىككىنچى قاراش توغرىدۇر. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ئائىلەمدىكىلەرنىڭ»، يەنە بىر رىۋايەتتە: «ئاياللىرىنىڭ خىراجىتىدىن باشقا نەرسە قالدۇرمىدىم.»

دېمەك، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئاياللىرىغا، ئۇلار ئۆز نىكاسىدا قېلىۋەرگەنلىكى ئۈچۈن، ئۇلارنىڭ ھاياتى بويىچە خىراجەت ۋە تۇرالغۇ جاي بىلەن تەمىنلىنىشىنى قالدۇرغان. شۇڭا ئۇلارنىڭ باشقا ئەرگە تېگىشى ھارامدۇر. مانا بۇ ئۇلار ئارىسىدىكى نىكاھنىڭ ئاجراپ كەتمىگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپاتى ئۇنىڭغا نىسبەتەن باشقا ئەرنىڭ ئۆز ئاياللىرى يېنىدا بولمىغان چاغلارغا ئوخشاپ كېتىدۇ. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرى ئاخىرەتتىمۇ يەنىلا ئۇنىڭ ئاياللىرىدۇر. باشقىلارنىڭ ئاياللىرى بولسا ئۇنىڭغا ئوخشىمايدۇ. چۈنكى، ھېچكىم ئايالى بىلەن ئاخىرەتتىمۇ بىر ئۆيدە بولىدىغانلىقىنى بىلمەيدۇ. ئۇلارنىڭ بىرى جەننەتتە، يەنە بىرى دوزاختا بولۇپ قېلىشى مۇمكىن.

مانا بۇ ئىنسانلارنىڭ ھەققىگە مۇناسىۋەتلىك سەۋەبنىڭ ئۈزۈلگەنلىكىنى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا مۇناسىۋەتلىك سەۋەبنىڭ قېلىپ قالغانلىقىنى كۆرسىتىدۇ. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۇنداق دېگەن: «ماڭا مۇناسىۋەتلىك سەۋەب ۋە مېنىڭ نەسەبىمدىن باشقا ھەممە سەۋەب ۋە نەسەب ئۈزۈلۈپ كېتىدۇ. ماڭا مۇناسىۋەتلىك سەۋەب ۋە مېنىڭ نەسەبىم قىيامەتكىچە داۋام قىلىدۇ.»

ئەمما كەلبىيە ۋە باشقىلارغا ئوخشاش، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قويۇۋەتكەن ئاياللارغا كەلسەك، باشقىلارنىڭ ئۇلارنى ئېلىشى دۇرۇس بولامدۇ؟

بۇ مەسىلىدىمۇ ئىختىلاپ بار. توغرىسى دۇرۇس بولىدۇ. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كەلبىيەنى قويۇۋەتكەندىن كېيىن ئۇنى ئىكرىمە ئىبنى ئەبۇ جەھىلنىڭ

ئالغانلىقى رىۋايەت قىلىنىدۇ. بىز بۇ رىۋايەتنى يۇقىرىدىمۇ بايان قىلىپ ئۆتتۇق. ئۇنى ئالغان ئادەم ئەشئەس ئىبنى قەيس كىندىدۇر دېگەن قاراشمۇ بار. قازى ئەبۇ تەييىب مۇنداق دەيدۇ: ئۇنى ئالغان كىشى مۇھاجىر ئىبنى ئەبۇ ئۇمەييەدۇر. بۇ ئىشقا ھېچكىم قارشى چىقمىغان. شۇڭا ئۇ بۇنىڭ بىرلىككە كەلگەن مەسىلە ئىكەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ.»[1]

ئايەتلەر كۆرسىتىدىغان ئەھمىيەتلىك نۇقتىلار

1 - پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئۆيلىرىگە ئىجازەتسىز كىرىش، شۇنداقلا ئالدىنئالا چاقىرىلماستىن كىرىش مەنئى قىلىنىدۇ.

2 - تاماق پىششىتىن بۇرۇن كىرىش ۋە زىياپەت تامىقىنى يەپ بولغاندىن كېيىن يەنە ئولتۇرۇۋېلىش توغرا ئەمەس.

3 - پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئېھتىرام بىلدۈرۈش، ھۆرمەت قىلىش، ئۇنىڭ بۇيرۇقلىرىغا ئەمەل قىلىش ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلىشنى ھەممىنىڭ ئالدىغا قويۇش ۋاجىپتۇر.

4 - پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنى سۆز ۋە ئىش - ھەرىكەتلەر بىلەن رەنجىتىش ھارامدۇر. ھەممە ئەھۋالدا ئۇنىڭغا ئەدەپ بىلەن مۇئامىلە قىلىش لازىم.

5 - پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ۋاپاتىدىن كېيىن مۆمىنلەرنىڭ ئانىلىرىنى ئېلىش ھارامدۇر. چۈنكى، ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرىدۇر.

6 - پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ گۈزەل ئەخلاقى ئۇنى كىشىلەرنى ئۆيىدىن چىقىپ كېتىشكە بۇيرۇشتىن توسۇپ قويىدۇ. شۇڭا ئۇنىڭغا ئېغىرىنى سالماسلىق لازىم.

7 - پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئاياللىرى باشقا ئاياللار ئۈچۈن ياخشى ئۈلگە ۋە نەمۇنىدۇر. شۇڭا ئۇلارغا پەردە ئارقىسىدىن گەپ قىلىش لازىم.

8 - ئاياللارغا ئارىلاشماسلىق كىشىنىڭ كۆڭلىنى پاك، دىلىنى سالامەت، كۆرپىسىنى پاكىز، تۆھمەتلەردىن يىراق تۇتىدۇ.

9 - قۇرئان كەرىم كۆرسەتكەن ئەدەپ - ئەخلاقلارنى ئىجرا قىلىش ۋە ئۇنى تولۇق ئەمەلىيلەشتۈرۈش لازىم.

[1] ئىمام قۇرتۇبىنىڭ «ئەلجامىئ لىئەھكامىل قۇرئان» ناملىق تەپسىرى، 14 - جىلد، 230 - بەت.

www.munber.org

ھۆكۈملەرنىڭ ھېكمىتى

الله تائالا پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ھۆرمىتىنى ۋە ئىززىتىنى ئاشۇرۇش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئۆيلىرىگە مۆمىنلەرنىڭ رۇخسەتسىز كىرىشىنى ھارام قىلدى. كىشىلەرنى مەيلى ئۇنىڭ ئۆيلىرىگە ئالدىنئالا دەۋەت قىلىنماستىن كىرىشتە بولسۇن، مەيلى زىياپەت تاماقىنى يەپ بولغاندىن كېيىن يەنە ئولتۇرۇۋېلىشتا بولسۇن، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئېغىرنى سېلىشنى مەنئى قىلدى. چۈنكى، ئەنە شۇنداق ئىشلارنى قىلىش ھۆرمەتلىك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئېغىر كېلىدۇ ۋە ئۇنى رەنجىتىدۇ. چاقىرىلمىغان ئۆيگە بېرىش ۋە ئۆي ئىگىلىرىگە ئېغىرنى سېلىش مۆمىنلەرنىڭ سۈپەتلىرى ئەمەس.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قاتتىق ھايالىق ئىدى. ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھا ئېيتقاندەك، ئۇ ھوجرىسىدىن چىقمايدىغان قىزدىنمۇ بەك ھايالىق ئىدى. ئۆزىگە قانچىلىك ئەزىيەت ۋە زىيان يەتكەن بولۇشىدىن قەتئىي نەزەر ھېچ ئادەمگە ئۇ ياقتۇرمايدىغان نەرسە بىلەن جاۋاب قايتۇرماسلىق ئۇنىڭ ئەخلاقى ئىدى. زىيارەت قىلىپ كەلگۈچىنىڭ قانچىلىك ئۇزۇن ئولتۇرۇۋېلىشىدىن قەتئىينەزەر ئۇنى قايتىپ كېتىشكە بۇيرۇماسلىق ئۇنىڭ ئادىتى ئىدى. چۈنكى، مۇنداق قىلىش بىر دەۋەتچىنىڭ ئەخلاقىغا توغرا كەلمەيدىغان ئىش تۇرسا، قانداقمۇ پەيغەمبەرنىڭ ئەخلاقىغا، پەيغەمبەرلەرنىڭ سەردارىنىڭ سۈپەتلىرىگە توغرا كەلسۇن؟ ﴿ئەگەر قوپال، باغرى قاتتىق بولغان بولساڭ، ئۇلار چۆرەڭدىن تارقاپ كېتەتتى﴾[1].

ئىسلام ئەخلاقىنى تېخى ئۆزلىرىگە تولۇق ئۆزلەشتۈرۈپ بولالمىغان بەزى كىشىلەر پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ تاماق يەيدىغان ۋاقىتلىرىنى بىلىۋېلىپ، ئۆيگە تاماق پىشىشتىن بۇرۇن كىرەتتى ۋە تاماق پىشقىچە ئولتۇراتتى. ئاندىن تاماقنى يەپ بولۇپ، چىقىپ كەتمەستىن يەنە پاراڭغا چۈشۈپ كېتەتتى. دېمەك، كىشىلەر ئىسلامنىڭ گۈزەل ئەخلاقلىرىنى ئۆگىنىشكە، ئۆزلىرىنى كەمچىلىك ئۆتكۈزۈشتىن ۋە ۋىجدانغا خىلاپ ئىشلارنى قىلىشتىن توسۇپ تۇرىدىغان ئىجتىمائىي ھېس ـ تۇيغۇلارنى ئۆزلەشتۈرۈشكە موھتاج بولغاچقا، الله تائالا بۇ ئايەتلەرنى ئىسلام ئۈممىتىگە تەلىم بېرىش، ئۇلارنى توغرا ۋە تۈز يولغا يېتەكلەش ئۈچۈن نازىل قىلغان.

ئىسمائىل ئىبنى ئەبۇ ھەكىم مۇنداق دەيدۇ: « مانا بۇ، بارغان يەردە ئېغىر بېسىپ ئولتۇرۇپ كېتىدىغان كىشىلەرگە الله تائالا ئۆگەتكەن ئەدەپ ـ ئەخلاقلاردۇر. »

يەنە بىر ئالىم مۇنداق دەيدۇ: « بۇ ئايەت بارغان يەردە ئېغىر بېسىپ ئولتۇرۇپ كېتىدىغان كىشىلەر ھەققىدە نازىل بولغان. ئىسلام شەرىئىتىنىڭ بارغان يەردە ئېغىر بېسىپ ئولتۇرۇپ كېتىدىغان كىشىلەرگە كەچۈرلىك قىلمىغانلىقى ساڭا يېتەرلىك دەلىلدۇر. »

[1] سۈرە ئال ئىمران، 159 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

مۇناپىقلارنىڭ بەزىلىرى سۆز ۋە ئىش ـ ھەرىكەتلىرىدە پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا ئەزىيەت بېرىپ تۇراتتى. ھەتتا ئۇلاردىن بىرى پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئۆمۈ سەلەمەنى ئېرى ئەبۇ سەلەمە ۋاپات بولۇپ كەتكەندىن كېيىن ئالغاندا: مۇھەممەد بىزنىڭ ئايالىرىمىزنى ئېلىۋېرەمدۇ؟ اللہ نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئەگەر ئۇ ئۆلسە، ئۇنىڭ ئاياللىرىنى چوقۇم چەك تاشلاپ بۆلۈشۋالىمىز، دېدى. شۇنىڭ بىلەن بۇ ھەقتە ئايەت نازىل بولدى. اللہ تائالا ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئۇ ئۆلگەندىن كېيىن ئېلىشنى ھارام قىلدى. ھۆرمەتلىك پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كۆڭلىنى خۇشال قىلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ ئاياللىرىغا ئانىلارنىڭ ھۆكمىنى بەردى. مانا بۇ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ شەرىپىنى پەرقلەندۈرىدىغان ۋە ئۇنىڭ مەرتىۋىسىنىڭ يۇقىرى ئىكەنلىكىنى ئەسكەرتىدىغان ئالاھىدىلىكلىرىدىن بىرىدۇر. مۆمىننىڭ ئۇنى ياكى ئۇنىڭ ئاياللىرىنى رەنجىتىشى توغرا ئەمەس. چۈنكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام مۆمىنلەرنىڭ ئاتىسىدۇر. ئىنسان ئاتىسىنىڭ خوتۇنى بىلەن، قۇرئان كەرىمنىڭ دەلىلى[1] بويىچە ئانىسى ھېسابلانغان ئايال بىلەن توي قىلسا توغرا بولامدۇ؟ اللہ تائالا تولىمۇ راست ئېيتىدۇ: ﴿سىلەرنىڭ رەسۇلۇللاھنى رەنجىتىپ قويۇشۇڭلار دۇرۇس ئەمەس، رەسۇلۇللاھدىن كېيىن ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىشىڭلارمۇ مەڭگۈ دۇرۇس ئەمەس، بۇنداق قىلىش (يەنى رەسۇلۇللاھنى رەنجىتىش ۋە ئۇنىڭ ئاياللىرىنى ئېلىش) ھەقىقەتەن اللہ نىڭ دەرگاھىدا چوڭ گۇناھتۇر﴾.

---

[1] اللہ تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەيغەمبەر مۆمىنلەرگە ئۇلارنىڭ ئۆز نەپسلىرىدىنمۇ چارىدۇر، پەيغەمبەرنىڭ ئاياللىرى ئۇلارنىڭ ئانىلىرىدۇر...﴾ سۈرە ئەھزاب، 6 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.